

Fejlemények és trendek az információs világban

Sokan kongatják a vészharangot az *online* adatbázis-használat felett, mondván, a még modernebb eszközöknek (pl. a CD-ROM-nak) fogja átadni a helyét. Valójában azonban bizonyos területeken – az üzleti és pénzügyi információ terén, a valós idejű rendszerekben stb. – fokozódik a népszerűsége.

A CD-ROM dinamikus terjedő adathordozó: az utóbbi öt-hat évben exponenciálisan növekszik az előállított termékek száma, és ezek igen kevéssé fogadtatásra lelnek a könyvtárakban is. Sokan választják ezt a formát a nyomtatott dokumentum helyett. A legnépszerűbbek a *Medline*, a *Books in Print* és a *BL/BN* kísérleti lemeze. Akik nem alkalmaznak CD-ROM-ot, azok a költségek, a feldolgozott témák miatt döntenek így, illetve azért, mert túlságosan kis egységek ahhoz, hogy ilyen adatbázisokat megrendeljenek. Egyre több a nemzeti nyelvű CD-ROM kiadvány, szintén a felhasználók kívánságára, bár ez egyes esetekben szűkíti a piacot, és ezzel költségesebbé teszi az adatbázist. Számos *multimédia*-alkalmazás is van, olyan esetekben, amikor a hagyományos információhordozók lehetőségei nem elégségesek (pl. adattömörítés, grafikus megjelenítés stb.).

Egyes újfajta információs szolgáltatások több országban telefonon érhetők el: az *audiotex* és a *hangos információszolgáltatások* rögzített szövegek eljátszásán kívül interaktív módon is használhatók. Elsősorban alapvető adatok (pl. telefonszám-változások, időjárás-jelentés, vonatindulások stb.) közlésére használják, de vannak olyan online szolgáltatások (BLAISE, ECHO Online Service), amelyek "megértene" néhány parancsot.

1993-ra mintegy harmincmillió *faxkészülék* lesz a világban, amelyek mind kompatibilisek, és a megjelenítés olyan lehetőségeit kínálják (grafikus megjelenítés, rendkívüli gyorsaság), mint egyetlen más technikai megoldás sem. Egyre több szervezet dönt úgy, hogy kiadványát faxon továbbítja, különösen akkor, ha gyors tájékoztatásra van szükség. Ilyen pl. a német kiadású *Digitized Information Daily*, amelyben japán újsághírek szerepelnek, vagy a brit *Cityfax* pénzügyi hírekkel. A faxkiadványok azonban sajátos gondokat okozhatnak a könyvtáraknak akkor, ha nincs saját készülékük, és az intézmény központi faxkészülékét kényszerülnek igénybe venni: oldalak kallódhatnak el, bonyolult lehet az előfizetés, kérdéses az információk időállósága.

A távközlési infrastruktúra fejlődésével gyakorlatilag bármely adatbázis bárholnan hozzáférhetővé vált. A hozzáférés biztosításában az *adatátviteli hálóz-*

zatok és a kapuszolgálatok (gateway) játszanak kiemelkedő szerepet. A francia Minitel videotex rendszer reklámja elhiteti, hogy az online lekérdezésnél gazdaságosabb megközelítést tesz lehetővé. Valójában csak arról van szó, hogy a távbeszélődíjba rejtve jelenik meg a lekérdezési díj. Számos konferencialehetőséget biztosító és az online adatbázis-szolgáltatók által fenntartott adatátviteli hálózat működik Európában. Ezek közül kiemelkedő az *EARN* (European Academic Research Network = Európai Felsőoktatási Kutatási Hálózat), amelynek segítségével adatállományok emelhetők át, elektronikus posta küldhető, és interaktív kapcsolat létesíthető az adatbázisokkal. Mivel a felhasználók általában több adatbázis lekérdezését kívánják meg, a közvetítőknél, a hálózatoknak igen nagy a szerepük. Egyelőre fennállnak azonban a nyelvi (kereső- és természetes nyelvi) korlátok és nehézségek.

A *Kelet-Európában* végbemenő változások új piacot nyitnak meg. Egyelőre a távközlési háttér és a többi feltétel hiánya miatt (pl. Moszkvában nincs nyomtatott telefonkönyv) a CD-ROM kiadványok nagyon népszerűek, de rohamosan nőnek az igények, és változnak a jogi, gazdasági, szemléletbeli feltételek. Az információs technika fejlődésének nemcsak a valutahiány az akadálya, hanem a helyi képviselteké is, a megfelelő felhasználótámogatásé, és a helyi kezdeményezése, az önálló döntése is.

Az *egységes nyugat-európai piac* bevezetése is új szint jelent az információs világban. A munkaerő-áramlás felszabadításával egységesebb képzettségi követelményekre lenne szükség. A nagyobb piac újfajta marketingnehézségeket és -eljárásokat igényel, hiszen nőni fog a termékek közötti versengés. Az információforrások és a szakértelem olyan gazdagsága áll majd ugyanakkor rendelkezésre, ami számos eddig megoldhatatlannak látszó gond feloldásához vezethet.

A felhasználók gyakran maguk kényszerítik ki a technika fejlődését. A könyvtárosoknak és az információtechnológia más közvetítőinek kezdeményező szerepet kell vállalniuk nemcsak az új technológiai megoldások behozatalában, hanem az új ismeretek, készségek, a felhasználás és az értékelés kifinomultabb képességének az elterjesztésében, a felhasználók képzésében is.

/RAITT, D.: Information developments and trends in Europe and elsewhere. = *The Electronic Library*, 9. köt. 4–5. sz. 1991. p. 205–210./

(Orbán Éva)